

Y trac hawliadau bychain yn y llysoedd sifil

I bobl sydd mewn anghydfod a bod yr achos wedi mynd i'r llys

Beth sydd yn y daflen hon

Mae'r daflen hon i bobl sydd mewn anghydfod a bod yr achos wedi mynd i'r llys a'r hawliad am lai na £5,000. Mae'n esbonio:

- beth sy'n digwydd yn y llys
- pa lwybr y gall yr achos ei ddilyn, a
- beth sy'n digwydd ar ôl gwranddo'r achos.

Gwybodaeth bwysig am y daflen hon. Canllaw yn unig yw'r daflen hon. Efallai yr hoffech gael cyngor cyfreithiol annibynnol cyn gwneud unrhyw benderfyniadau ar sail y daflen hon.

Os oes angen y daflen hon arnoch mewn fformat arall, er enghraifft mewn print bras, cysylltwch â'ch llys lleol.

Cynnwys

Pa wahanol lwybrau y gall achos eu dilyn?	3
Ymhle ga'i gyngor cyfreithiol?	3
Beth sy'n digwydd gyntaf?	3
Allwn ni setlo'r achos ac osgoi gwrandawriad?	4
Beth sy'n digwydd pan gaiff y llys yr holiadur dyrannu?	5
Sut y bydda i'n gwybod i ba drac y mae'r hawliad wedi'i ddyrannu?	5
Beth fydd yn digwydd pan gaiff fy achos ei ddyrannu i'r trac hawliadau bychain?	6
A fydd gwrandawriad bob tro?	7
Oes rhaid imi fynd i'r gwrandawriad?	7
Beth os yw dyddiad y gwrandawriad yn anghyfleus?	7
Beth ddylwn ei wneud i baratoi ar gyfer y gwrandawriad?	7
Ga'i ofyn i rywun arall siarad drosto'i yn y gwrandawriad?	8
Ga'i ddefnyddio arbenigwr i'm helpu i brofi fy hawliad?	8
Ymhle y cynhelir y gwrandawriad?	8
Beth fydd yn digwydd yn y gwrandawriad?	9
Beth fydd yn digwydd ar ôl y gwrandawriad?	9
Ga'i apelio yn erbyn y penderfyniad?	9
Ffioedd y llys a beth os na alla'i eu talu?	10
Ymhle ga'i wybod rhagor?	11
Pa lwybr y gall anghydfod ei ddilyn yn y llys	12

Pa wahanol lwybrau y gall achos eu dilyn?

Y barnwr fydd yn penderfynu pa lwybr y bydd achos yn ei ddilyn yn y llys a seilir hynny ar werth yr hawliad ac ar ba mor gymhleth yw'r achos. Mae'n effeithio ar bopeth o sut y dylid paratoi achos i hyd y gwrandawriad, a hyd yn oed ar ba fath o farnwr a ddefnyddir.

Mae tri llwybr ac fe elwir y rhain yn draciau (y trac hawliadau bychain, y trac cyflym a'r drefn aml-drac):

Y trac hawliadau bychain - fel rheol ar gyfer hawliadau llai eu gwerth a llai cymhleth - rhai sy'n werth llai na £5,000 (er bod rhai eithriadau).

Trac cyflym - hawliadau gwerth rhwng £5,000 a £25,000.

Aml-drac - hawliadau cymhleth iawn gwerth £25,000 neu fwy.

Dim ond â'r trac hawliadau bychain y mae a wnelo'r daflen hon. I gael gwybod rhagor am y trac cyflym a'r drefn aml-drac, darllenwch ein taflen Hawliadau'r trac cyflym ac aml-drac yn y llysoedd sifil. Gweler tudalen 16 y dudalen hon am ragor o fanylion.

Mae rhagor o fanylion ar gael hefyd yn **www.direct.gov.uk/cy/index**

Ymhle ga'i gyngor cyfreithiol?

Os ydych am gael cyngor cyfreithiol annibynnol, cysylltwch â'r gwasanaeth Cyngor Cyfreithiol Cymunedol ar 0845 345 4 345 neu yn **www.communitylegaladvice.org.uk**

Mae cyngor cyfreithiol am ddim ar gael hefyd gan un o'r Canolfannau Cyfraith neu gan un o ganolfannau Cyngor ar Bopeth yn **www.adviceguide.org.uk** (edrychwch ar 'Ymhle ga'i wybod rhagor?' ar dudalen 16).

Beth sy'n digwydd gyntaf?

Pan fydd hawliad yn cael ei amddiffyn, bydd y llys yn anfon ffurflen atoch chi ac at y parti arall sy'n rhan o'r anghydfod a'r enw ar y ffurflen hon yw Holiadur Dyrannu. Bydd yr wybodaeth a roddir yn yr Holiadur Dyrannu'n help i'r llys benderfynu pa lwybr y bydd yr achos yn ei ddilyn. Felly, mae'n bwysig llenwi'r ffurflen yn ofalus iawn. Darllenwch y canllawiau ar gefn y ffurflen cyn ichi ddechrau ei llenwi.

Gwnewch yn siŵr bob tro bod rhif yr hawliad ar dop y ffurflen gydag enw'r partion. Ar ddiwedd y ffurflen, cyn y canllawiau, mae'r adran gwybodaeth bersonol. Llenwch yr adran hon yn llawn gan gynnwys eich holl fanylion cysylltu megis eich rhif ffôn symudol a'ch cyfeiriad e-bost, gan y bydd hyn yn golygu bod swyddfa'r llys yn gallu cysylltu â chi ar frys os bydd angen.

Anfon yr Holiadur Dyrannu yn ôl i'r llys

Dylech gysylltu â'r unigolyn arall sy'n rhan o'r anghydfod i drafod yr wybodaeth rydych am ei rhoi yn y ffurflen cyn ei dychwelyd i'r llys.

Rhaid dychwelyd y ffurflen i'r llys o fewn 14 diwrnod i chi ei derbyn, neu fe all y llys eich cosbi. Hyd yn oed os na fydd y parti arall yn barod i gydweithredu, ddylech chi ddim gadael i hyn achosi oedi wrth i chi lenwi'r Holiadur Dyrannu a'i ddychwelyd i'r llys

Pan fydd yr hawlydd yn dychwelyd yr Holiadur Dyrannu, rhaid sicrhau bod y ffi berthnasol (neu'r cais am ddileu ffi/consesiwn ar y ffi) wedi'i chynnwys. I gael gwybod rhagor am ffioedd y llys, darllenwch ein taflen **Ffioedd llys - Oes rhaid ichi eu talu?** Neu, gallwch gael copi oddi ar ein gwefan yn www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk.

Oes rhaid imi drafod y ffurflen gyda'r parti arall?

Bydd y barnwr yn disgwyl i chi ac i'r parti arall sy'n rhan o'r achos (neu'ch twrnai (twrneiod)) gydweithredu â'ch gilydd wrth lenwi'r ffurflen. Dylai'r ddwy ochr sicrhau eu bod wedi cysylltu â'i gilydd i drafod llenwi'r Holiadur Dyrannu.

Mae'n bosib y bydd y llys yn disgwyl i chi fod wedi trafod, ac os oes modd eich bod wedi cytuno:

- a oes modd setlo'r achos neu beidio
- pa drac yw'r mwyaf priodol ar gyfer yr hawliad
- pa mor hir y bydd y gwrandawriad yn para, yn eich barn chi, ac
- os oes modd, faint o amser y bydd ei angen arnoch i baratoi'ch achos a'r trefniadau ar gyfer cyfnewid tystiolaeth.

Allwn ni setlo'r achos ac osgoi gwrandawriad?

Mae'r Holiadur Dyrannu'n gofyn ichi a ydych yn ceisio setlo'ch anghydfod cyn y gwrandawriad llys ac, os felly, a fydddech yn hoffi i'r barnwr ganiatáu i ohirio'r achos llys am fis tra'ch bod yn ceisio setlo.

Os bydd y barnwr yn cytuno, bydd y llys yn anfon gorchymyn at y ddau barti'n dweud bod yr achos wedi'i ohirio. Gelwir hyn yn atal yr achos er mwyn setlo. Bydd y gorchymyn yn esbonio hefyd beth y dylid ei wneud pan ddaw'r ataliad i ben, er enghraifft:

- hysbysu'r llys bod yr achos wedi'i setlo
- gofyn am ohiriad arall am fis, neu
- ddweud wrth y llys nad oes setliad.

Os na lwyddir i setlo yn ystod y cyfnod hwn a'ch bod chi a'r parti arall sy'n rhan o'r anghydfod yn meddwl bod angen mwy o amser, gallwch ofyn i'r barnwr ohirio'r achos am fis arall. Os gofynnwch am fwy o amser, rhaid ichi esbonio pam mae angen yr amser hwnnw arnoch a phwy sy'n eich helpu i ddatrys yr anghydfod. Dim ond am un mis arall fel rheol y bydd y llys yn fodlon atal yr achos. Os na allwch setlo'r anghydfod ar ôl hyn, bydd yr achos yn mynd rhagddo i wrandawriad.

Y Gwasanaeth Cyfryngu ar gyfer Hawliadau Bychain

Mae'r Holiadur Dyrannu'n gofyn a hoffech i'r llys drefnu apwyntiad cyfryngu i'ch helpu i setlo'r anghydfod. Ffordd o ddatrys anghydfodau heb wrandawriad llys yw cyfryngu. Proses wirfoddol yw hon sydd, gyda chymorth cyfryngwr diduedd, yn helpu'r partïon dan sylw i sicrhau cytundeb sy'n dderbyniol i'r ddwy ochr.

Darperir y Gwasanaeth Cyfryngu ar gyfer Hawliadau Bychain gan y llys am ddim. Os ydych am ddefnyddio'r gwasanaeth hwn i'ch helpu i setlo'ch anghydfod, dylech ddweud hynny ar yr Holiadur Dyrannu.

Yn ystod y cyfryngu, byddwch chi a'r parti arall sy'n rhan o'r anghydfod yn gwneud penderfyniadau ynglŷn â setlo, ac os na allwch chi gytuno bryd hynny, gallwch ddal i gael gwrandawriad llys.

Beth sy'n digwydd pan gaiff y llys yr Holiadur Dyrannu?

Pan fydd y llys yn cael yr Holiadur Dyrannu wedi'i lenwi gan y ddau barti, bydd y barnwr yn edrych ar yr wybodaeth sydd wedi'i darparu. Byddan nhw'n penderfynu wedyn sut y dylai'r achos fynd rhagddo drwy ystyried pa lwybr y dylai ei ddilyn. Bydd y barnwr yn ystyried yr hyn sydd wedi'i ddweud yn yr Holiaduron Dyrannu ac yn edrych yn benodol ar swm yr anghydfod, yr amserlen a pha dystiolaeth y bydd ei hangen. Bydd y pethau hyn i gyd yn help i'r barnwr benderfynu a ddylai'r achos gael ei ddyrannu i'r trac hawliadau bychain, i'r trac cyflym ynteu i'r drefn aml-drac.

Beth os bydd angen rhagor o wybodaeth ar y barnwr?

Weithiau, bydd y barnwr o bosib yn gofyn am ragor o wybodaeth cyn penderfynu ynglŷn â'r dyraniad. Efallai y cewch orchymyn llys yn gofyn ichi anfon rhagor o wybodaeth ysgrifenedig at y llys. Os bydd hyn yn digwydd, anfonir ffurflen a elwir yn **Orchymyn am Ragor o Wybodaeth (dyrannu)**, a fydd yn esbonio pa wybodaeth ychwanegol y bydd ei hangen ar y barnwr. Bydd y ffurflen yn dweud wrthyf hefyd erbyn pryd y mae'n rhaid ichi anfon yr wybodaeth at y llys.

Neu, efallai y gofynnir ichi ddod i wrandawriad i ddweud mwy wrth y barnwr wyneb yn wyneb. Gelwir hyn yn wrandawriad dyrannu. Os bydd y barnwr yn penderfynu cynnal gwrandawriad dyrannu, anfonir Hysbysiad Dyrannu atoch chi ac at y parti arall a bydd hwnnw'n nodi amser, dyddiad a lleoliad y gwrandawriad.

Mewn llawer ei achos, bydd y barnwr yn gallu penderfynu pa lwybr y bydd yr achos yn ei ddilyn ar sail yr wybodaeth a roddir gan y partïon yn yr Holiaduron Dyrannu, ac felly, ni fydd angen gwrandawriad dyrannu.

Sut y bydda i'n gwybod i ba drac y mae'r hawliad wedi'i ddyrannu?

Ar ôl i'r barnwr benderfynu, bydd y llys yn anfon Hysbysiad Dyrannu atoch chi ac at y parti arall. Bydd hyn yn dweud i ba drac y mae'r hawliad wedi'i ddyrannu a beth y mae'r llys yn disgwyl ichi ei wneud nesaf. Gelwir y camau y mae disgwyl i'r ddau ohonoch eu cymryd gan y llys yn 'gyfarwyddiadau'.

Beth fydd yn digwydd pan gaiff fy achos ei ddyrannu i'r trac hawliadau bychain?

Pan gaiff eich achos ei ddyrannu i'r trac hawliadau bychain, bydd y llys yn anfon **Hysbysiad Dyrannu** atoch.

Bydd yr Hysbysiad Dyrannu'n dweud wrthyh hefyd beth y mae'n rhaid ichi ei wneud i baratoi ar gyfer y gwrandawriad terfynol. Gelwir hyn yn 'gyfarwyddiadau'. Mae'n bosib y bydd y rhain yn cynnwys:

- cyfarwyddiadau i anfon dogfen gefnogi at y llys ac at y partïon eraill sy'n rhan o'r hawliad a fydd yn dweud hefyd erbyn pa bryd y mae angen ichi wneud hyn
- caniatâd i ddefnyddio unrhyw arbenigwr yn y gwrandawriad
- gwybodaeth am gyfryngu os ydych chi neu'r parti arall wedi gofyn am gyfryngu, neu os yw'r barnwr yn meddwl bod yr achos yn addas ar gyfer cyfryngu, neu'r
- wybodaeth am ddyddiad a lleoliad y gwrandawriad ac am faint y mae'r barnwr yn meddwl y bydd yn para.

Os chi sy'n gwneud hawliad, bydd yr Hysbysiad Dyrannu'n dweud wrthyh hefyd erbyn pryd y dylech dalu ffi'r gwrandawriad. Os na fyddwch yn talu ffi'r gwrandawriad erbyn y dyddiad y mae'n ddyledus, mae'n bosib na fydd y llys yn cynnal y gwrandawriad. I gael gwybod rhagor am ffioedd, gofynnwch i'r llys am gopi o'r llyfryn a'r ffurflen **Ffioedd Llys - oes rhaid ichi eu talu?** Neu, gallwch gael copi oddi ar ein gwefan yn www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/fees/index.htm

Gwrandawriadau rhagarweiniol

Mewn ambell sefyllfa, efallai na fydd y barnwr yn pennu dyddiad y gwrandawriad terfynol adeg y cam dyrannu. Yn hytrach, efallai y bydd y barnwr yn penderfynu cynnal gwrandawriad rhagarweiniol. Dim ond o dan yr amgylchiadau canlynol y bydd hyn yn digwydd fel rheol:

- bod angen cymryd camau arbennig neu anghyffredin a bod y barnwr am esbonio hyn ichi'n bersonol
- bod y barnwr yn teimlo nad oes gan y naill barti na'r llall wir obaith o ennill yr achos a'i fod am glirio'r achos cyn gynted ag y bo modd er mwyn arbed amser ac arian i bawb, neu
- nad yw'r sawl sydd wedi gwneud yr hawliad yn dangos unrhyw sail resymol dros gyflwyno'r hawliad, neu nad yw amddiffyniad y diffynnydd yn dangos unrhyw seiliau rhesymol dros ei amddiffyn.

Bydd eich Hysbysiad Dyrannu'n dweud wrthyh a oes angen ichi ddod i wrandawriad rhagarweiniol neu beidio.

A fydd gwrandawriad bob tro?

Na fydd. Os bydd y barnwr am ymdrin â'ch achos heb wrandawriad, anfonir **Hysbysiad Dyrannu (dim gwrandawriad)** atoch. Bydd yr hysbysiad yn dweud wrthyfch fod y barnwr yn meddwl y gellir ymdrin â'ch achos heb wrandawriad, dim ond tystiolaeth ysgrifenedig. Bydd yr hysbysiad yn gofyn ichi roi gwybod i'r llys os ydych yn gwrthwynebu, gan roi dyddiad ichi ar gyfer ymateb. Os byddwch chi neu'r parti arall yn gwrthwynebu, mae'n bosib yr ymdrinnir â'ch achos mewn gwrandawriad. Os na fyddwch yn ymateb erbyn y dyddiad dan sylw, mae'n bosib y bydd y barnwr yn ystyried eich bod yn cydsynio drwy beidio ag ymateb.

Oes rhaid imi fynd i'r gwrandawriad?

Nac oes. Os nad ydych am fynd i'r gwrandawriad, cewch ofyn i'r llys ymdrin â'r hawliad heb ichi fod yn bresennol. Rhaid ichi ysgrifennu llythyr at y llys, yn rhoi rhif eich hawliad, dyddiad y gwrandawriad a rhoi rheswm pam na fyddwch yn bresennol. Dylech hefyd ofyn i'r llys wneud penderfyniad ynglŷn â'r achos yn eich absenoldeb gan ddefnyddio unrhyw dystiolaeth ysgrifenedig yr ydych wedi'i rhoi iddynt. Rhaid i'r llythyr gyrraedd y llys saith niwrnod cyn dyddiad y gwrandawriad fan hwyrach.

Dylech anfon copi o'r llythyr at y parti arall yn yr anghydfod.

Beth os yw dyddiad y gwrandawriad yn anghyfleus?

Os ydych am fynd i'r gwrandawriad ond bod y dyddiad yn anghyfleus, gallwch wneud cais i'r llys am bennu dyddiad hwyrach. Mae'n bosib y bydd yn rhaid ichi dalu ffi am wneud cais i newid y dyddiad.

Beth ddylwn ei wneud i baratoi ar gyfer y gwrandawriad?

I baratoi ar gyfer y gwrandawriad, dylech wneud yn siŵr eich bod yn gwneud popeth y mae'r Hysbysiad Dyrannu'n ei ddweud wrthyfch am ei wneud.

Os ydy hwnnw'n dweud wrthyfch chi am anfon dogfennau at y parti arall yn yr anghydfod ac at y llys, peidiwch ag anfon fersiwn wreiddiol y dogfennau hyn. Anfonwch gopïau ond, dewch â'r fersiynau gwreiddiol gyda chi i'r gwrandawriad.

Cofiwch, dim ond hyn a hyn o amser a fydd gennych chi i gyflwyno'ch achos gerbron y barnwr. Gwnewch yn siŵr bod unrhyw ddogfennau yr ydych am gyfeirio atyn nhw yn y drefn iawn. Mae'n syniad da hefyd ysgrifennu'r pethau yr ydych am eu dweud ar bapur. Os gwnewch chi hyn, byddwch yn llai tebygol o anghofio rhywbeth sy'n bwysig ac yn fwy tebygol o esbonio pethau yn y drefn iawn.

Os bydd tyst neu arbenigwr yn rhoi tystiolaeth o'ch plaid yn y gwrandawriad, gwnewch yn siŵr eu bod nhw'n gwybod ymhle mae'r llys a pha bryd y bydd y gwrandawriad yn dechrau. Trefnwch i'w cyfarfod yn y llys ychydig cyn dechrau'r gwrandawriad.

Efallai y byddai'n help ichi ddarllen ein taflen **Yn dod i wrandawriad llys? Ambell beth y dylech chi ei wybod**. Efallai y byddai eich tyst, os oes gennych un, am ddarllen y daflen Gofynnwyd imi fod yn dyst - beth ddylwn i ei wneud? Gweler y manylion ar dudalen 16.

Ga'i ofyn i rywun arall siarad drosto'i yn y gwrandawriad?

Cewch. Os nad oes gennych chi dwnai, gallwch fynd â rhywun gyda chi i siarad ar eich rhan. Gelwir yr unigolyn hwn yn 'gynrychiolydd lleyg' a gall fod unrhyw un o'ch dewis, megis gŵr neu wraig, perthynas, ffrind neu gynghorydd. Ni all eich cynrychiolydd lleyg fynd i'r gwrandawriad gyda chi, oni bai fod y llys wedi rhoi caniatâd ichi.

Fel rheol, ni all asiantaethau cynghori ddarparu cynrychiolydd lleyg i'ch helpu mewn gwrandawriad. Os ydych yn meddwl am ofyn i asiantaeth, cysylltwch â nhw gyn gynted ag y byddwch yn gwybod pa bryd y bydd eich gwrandawriad. Byddan nhw'n dweud wrthyich a os gallant eich helpu a'i peidio. Mae'n bosib y bydd rhai cynrychiolwyr lleyg am gael eu talu am eich helpu yn y gwrandawriad a rhaid ichi wneud yn siw'r eich bod yn gwybod faint yn union y bydd hyn yn ei gostio. Bydd yn rhaid ichi dalu am gynrychiolydd lleyg eich hun, hyd yn oed os enillwch chi'r achos.

Cofiwch, nid yw pob cynrychiolydd lleyg sy'n codi tâl am eich helpu o anghenraid yn perthyn i sefydliad proffesiynol. Mae hyn yn golygu, os nad ydych yn fodlon ar eu help, nad oes neb y gallwch chi gwyno wrthyn nhw.

Ga'i ddefnyddio arbenigwr i'm helpu i brofi fy hawliad?

Os ydych am ddefnyddio arbenigwr, dylech ddweud hynny yn yr Holiadur Dyrannu. Rhaid ichi ddweud beth y bydd tystiolaeth yr arbenigwr yn ymwneud ag ef ac a fydddech yn hoffi i'r arbenigwr roi tystiolaeth mewn adroddiad ysgrifenedig, ar lafar yn y gwrandawriad, ynteu'r ddau. Os oes modd, dylai'r ddau barti ddefnyddio'r un arbenigwr, oherwydd bydd hyn yn arbed costau ichi.

Bydd eich Hysbysiad Dyrannu'n dweud wrthyich a ydych wedi cael caniatâd i ddefnyddio arbenigwr neu beidio. Bydd yn dweud wrthyich hefyd pa bryd y dylech anfon copi o adroddiad yr arbenigwr at y llys ac at y parti arall sy'n rhan o'r anghydfod.

Ymhle y cynhelir y gwrandawriad?

Gellir cynnal gwrandawiadau hawliadau bychain mewn ystafell llys neu'n aml yn ystafell y barnwr (a elwir weithiau yn siambrau'r barnwr) gyda'r partiön yn eistedd o gwmpas bwrdd. Fel rheol, mae'r gwrandawiadau'n llai ffurfiol ac fe'u cynhelir yn gyhoeddus. Mae hyn yn golygu y gall aelodau o'r cyhoedd ddod i'r achos a gwrandao arno.

Mae'n bosib y bydd barnwr yn cytuno i wrando'ch achos yn breifat, lle na all aelodau o'r cyhoedd fod yn bresennol:

- os bydd y ddau barti wedi cytuno i hyn
- os bydd y gwrandawriad yn cael ei gynnal ar y safle, er enghraifft, mewn cartref neu mewn eiddo busnes, oherwydd bod yr hawliad yn berthnasol i waith sydd wedi'i wneud yno
- petai cyhoeddusrwydd yn groes i fwriad y gwrandawriad
- os oes angen ystyried buddiannau plentyn neu barti sydd dan warchodaeth
- os yw'n cynnwys gwybodaeth gyfrinachol, neu
- os yw'r llys o'r farn ei fod yn angenrheidiol er budd cyfiawnder.

Fel rheol, bydd yr achos yn cael ei recordio.

Beth fydd yn digwydd yn y gwrandawriad?

Bydd y barnwr yn siarad gyntaf, i gadarnhau'ch enw ac ai chi yw'r hawlydd ynteu'r diffynnydd. Wrth ymateb i'r barnwr, dylech alw barnwr sy'n ddyn yn 'Syr' a barnwr sy'n fenyw yn 'Fadam'.

Yna, bydd y barnwr yn gwahodd yr hawlydd a'r diffynnydd i eistedd. Yna, mae'n bosib y bydd y barnwr yn esbonio sut y cynhelir y gwrandawriad. Gall hyn amrywio o'r naill achos i'r llall. Mae'n bosib y bydd y barnwr yn gofyn i'r hawlydd siarad gyntaf i roi unrhyw reswm neu dystiolaeth i gefnogi'r hawliad. Yna, rhoddir cyfle i'r diffynnydd ofyn i'r hawlydd am y datganiad ac am y dystiolaeth. Bydd cyfle wedyn i'r ddau barti ofyn cwestiynau i'w gilydd.

Ar ddiwedd y gwrandawriad, bydd y barnwr yn dweud wrthy'ch beth yw penderfyniad y llys (y dyfarniad) ac yn rhoi rhesymau cryno ichi dros hynny.

Beth sy'n digwydd ar ôl y gwrandawriad?

Ar ôl y gwrandawriad, anfonir copi o'r dyfarniad atoch chi ac at y parti arall sy'n rhan o'r anghydfod. Bydd yn nodi penderfyniad y barnwr ac unrhyw orchymyn am gostau. Os oedd yr hawliad yn hawlio swm o arian, bydd y gorchymyn yn cynnwys y trefniant ar gyfer talu.

Os oeddech wedi dweud wrth y llys na fydddech yn dod i'r gwrandawriad, bydd hefyd yn rhoi rhesymau byr ichi dros y penderfyniad.

Os gorchymynnwyd i'r parti arall dalu swm o arian ichi, ond nad yw'n ei dalu, dylech gofio na wnaiff y llys gymryd unrhyw gamau heblaw eich bod yn gofyn iddo wneud. Gelwir hyn yn 'orfodi eich dyfarniad'. Mae'n bosib y bydd yn rhaid ichi dalu ffi am hyn. I gael gwybod rhagor am orfodi, ewch i www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk neu darllenwch ein taflen **Rwyf wedi cael dyfarniad ond dydy'r diffynnydd ddim wedi talu - beth alla i ei wneud?** Gweler tudalen 16 y daflen hon am fanylion.

Ga'i apelio yn erbyn y penderfyniad?

Os byddwch yn colli'ch achos a'ch bod am apelio yn erbyn penderfyniad y barnwr, bydd angen ichi gael caniatâd i wneud hynny. Os oeddech yn bresennol yn y gwrandawriad lle cafodd y penderfyniad ei wneud, cewch ofyn i'r barnwr am ganiatâd ar ddiwedd y gwrandawriad.

Rhaid bod gennych seiliau iawn dros apelio a chewch chi ddim gwneud hynny dim ond oherwydd eich bod yn meddwl bod penderfyniad y barnwr yn anghywir.

Os penderfynwch eich bod am apelio, rhaid ichi weithredu'n gyflym yn erbyn penderfyniad y llys gan ei bod yn rhaid ichi gychwyn eich apêl o fewn hyn a hyn o amser.

I gael gwybod rhagor am apelio, darllenwch ein taflen **Rwyf am apelio - beth ddylwn i ei wneud?** Gweler tudalen 16 y daflen hon am fanylion.

Beth os nad oeddwn yn bresennol yn y gwrandawriad?

Os nad oeddech chi'n bresennol yn y gwrandawriad ac nad oedd neb yn eich cynrychioli chwaith, cewch wneud cais am roi'r dyfarniad a gafwyd yn y gwrandawriad hwnnw o'r neilltu a gwrando'r achos eto. Rhaid ichi wneud y cais o fewn 14 diwrnod ar ôl ichi gael y dyfarniad. Os ydych am wneud cais am roi'r dyfarniad o'r neilltu, dylech ofyn i'r llys am **Hysbysiad o Gais**.

Ar ôl ichi gyflwyno Hysbysiad o Gais, bydd y llys yn dweud wrthyhych pa bryd y mae'n rhaid ichi ddod i'r llys er mwyn gwrando'r cais gerbron barnwr.

Fel rheol, dim ond o dan yr amgylchiadau a ganlyn y bydd barnwr yn ailwrando achos:

- bod gennych reswm da dros beidio â dod i'r gwrandauiad, neu
- fod gennych ragolygon rhesymol o fod yn llwyddiannus mewn ail wrandauiad.

Os bydd y barnwr yn cytuno i wrando'r achos eto, bydd y llys yn pennu dyddiad newydd ar gyfer gwrando'r achos. Os bydd yr hawliad yn un syml, mae'n bosib y bydd y barnwr yn penderfynu ymdrin ag ef yn syth ar ôl gwrando'r cais.

Ffioedd y llys a beth os na alla'i eu talu?

Efallai y bydd yn rhaid i chi dalu ffi. Mae ffioedd y llys yn daladwy ar yr adeg pan fyddwch yn ffeilio unrhyw ddogfen neu'n cychwyn unrhyw broses lle mae'n rhaid talu ffi, oni nodir yn wahanol.

Mae llysoedd yn derbyn taliadau ag arian parod, drwy archebion post neu â sieciau. Dylai sieciau fod yn daladwy i 'Gwasanaeth Llysoedd Ei Mawrhydi GLIEM'. Os byddwch yn talu â siec a bod honno'n cael ei gwrthod, bydd y llys yn cymryd camau i adennill yr arian. Os na fyddwch yn talu, bydd eich achos yn cael ei atal neu hyd yn oed ei ddileu. Gallwch dalu â cherdyn credyd neu gerdyn debyd os byddwch yn defnyddio unrhyw un o'r gwasanaethau ar-lein (Money Claim Online neu Possession Claim Online)

Mae rhestr o ffioedd y llys i'w gweld yn **www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/fees/index/htm** neu bydd staff y llys yn gallu dweud wrthyhych faint y mae'n rhaid ichi ei dalu.

Wedi dweud hynny, ni fydd rhaid ichi dalu ffi i'r llys:

- os ydych yn derbyn Cymhorthdal Incwm
- os ydych yn derbyn Credyd Gwarant Pensiwn
- os ydych yn derbyn Lwfans Ceisio Gwaith yn seiliedig ar incwm
- os ydych yn derbyn Credyd Treth Gwaith ar yr amod nad ydych yn cael Credyd Treth Plant, neu
- os nad yw'ch incwm blynyddol gros yn fwy na swm penodol.

Hefyd, os gallwch ddangos y bydd talu ffi i'r llys yn achosi caledi gormodol ichi, efallai y byddwch yn gymwys i gael dileu rhan o'r ffi. Bydd faint y bydd gofyn ichi ei dalu'n cael ei seilio ar brawf modd manwl i asesu'ch sefyllfa ariannol.

I gael gwybod rhagor, neu i wneud cais am ddileu ffi is, gofynnwch i'r llys am gopi o'r llyfryn a'r ffurflen **Ffioedd llys - Oes rhaid ichi eu talu?** Neu, gallwch gael copi oddi ar ein gwefan yn **www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk**

Bydd yn rhaid ichi wneud cais ar wahân bob tro y bydd yn rhaid ichi dalu ffi.

Ymhle ga'i wybod rhagor?

I gael gwybodaeth gyffredinol am ddatrys anghydfodau cyfreithiol, ewch i www.direct.gov.uk

I gael cyngor am weithdrefnau'r llys, i gael y ffurflenni y mae eu hangen arnoch neu i gael help i'w llenwi, siaradwch â staff y llys. Ond cofiwch, na allant roi cyngor cyfreithiol ichi. Er enghraifft, ni allant ddweud wrthyh a yw eich hawliad yn un da na chan bwy y dylech fod yn hawlio.

I gael gwybodaeth a chynghor cyfreithiol am ddim, cysylltwch â'r gwasanaeth Cyngor Cyfreithiol Cymunedol ar 0845 345 4 345 neu ewch i **www.communitylegaladvice.org.uk**

Mae cyngor cyfreithiol am ddim ar gael hefyd gan un o'r Canolfannau Cyfraith neu gan ganolfan Cyngor ar Bopeth yn **www.adviceguide.org.uk**

I ddarllen ein taflenni eraill yn y gyfres hon, ewch i www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk

I gael gwybodaeth am faterion sy'n ymwneud â defnyddwyr, cysylltwch â'r gwasanaeth Cyswllt Defnyddwyr ar 08454 04 05 06 neu ewch i **www.cyswlltdefnyddwyr.gov.uk**

Ar gyfer materion sy'n ymwneud â dŵr, cysylltwch â'r Cyngor Defnyddwyr ar gyfer Dŵr ar 0121 345 1000 neu 0845 039 2837 (bydd hyn yn eich cyfeirio at eich pwyllgor lleol) neu drwy anfon e-bost ar **enquiries@ccwater.org.uk**

Ar gyfer materion sy'n ymwneud â'ch lein ffôn gyffredin, eich ffôn symudol a'r rhyngrwyd, cysylltwch ag Ofcom ar 020 7981 3040 neu gallwch anfon e-bost at Ofcom drwy eu gwefan yn **www.ofcom.org.uk**

Ar gyfer materion sy'n ymwneud â nwy a thrydan, cysylltwch ag Ofgem ar 020 7901 7295 neu anfonwch e-bost at **consumeraffairs@ofgem.gov.uk**

I gael gwybod sut mae cysylltu â gwasanaethau'r Ombwdsmon, cysylltwch â Chymdeithas Ombwdsmon Prydain ac Iwerddon ar 020 8894 9272 neu anfonwch e-bost at **secretary@bioa.org.uk**

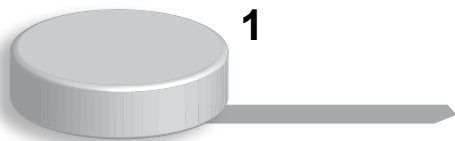
I gael manylion cysylltu'n holl lysoedd, ewch i http://www.hmcourts-service.gov.uk/HMCSCourtFinder/Welsh_CourtList.do

I bobl ag anabledd

Os oes gennych anabledd sy'n golygu bod mynd i'r llys neu gyfathrebu'n anodd, cysylltwch â swyddog gwasanaeth cwsmeriaid y llys (neu ar gyfer llysoedd sifil yn Llundain, y swyddog cyswllt anabledd) yn y llys dan sylw. Gallwch hefyd ffonio Llinell Gymorth Anabledd GLIEM am ddim ar 0800 358 3506, o ddydd Llun i ddydd Gwener rhwng 9am a 5pm. Os ydych yn fyddar neu'n drwm eich clyw, defnyddiwch y gwasanaeth Minicom ar 0191 478 1476.

Pa lwybr y gall anghydfod ei ddilyn yn y llys

Mae'r diagram isod yn dangos sut y gall hawliad ynghylch anghydfod fynd rhagddo drwy'r llys. Mae'r daflen hon yn sôn am y rhan o'r broses sydd wedi'i hamlygu.

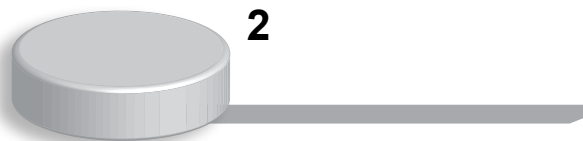

Anghydfod

Ystyr anghydfod yw pan fo rhywun yn anghytuno ag unigolyn neu gorff arall, er enghraifft ynghylch arian sy'n ddyledus.

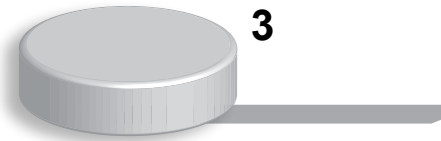
Opsiwn arall yn hytrach na'r llys

Mae'r llys yn gofyn i chi geisio datrys yr anghydfod drwy ffyrdd eraill yn hytrach na mynd i'r llys. Yn gyffredinol, mae'r ffyrdd hyn yn rhatach ac yn gyflymach. Os bydd ffordd arall yn llwyddiannus, bydd y broses yn dod i ben gyda hynny.

Dechrau proses y llys

Mae proses y llys yn dechrau pan gaiff hawliad ei wneud drwy'r llysoedd. Yna, gellir naill ai amddiffyn yr hawliad neu gyfaddef iddo.

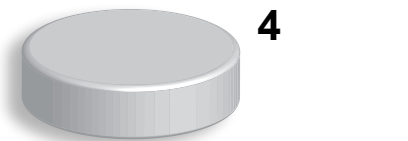
Amddiffyn yr hawliad

Os caiff yr hawliad ei amddiffyn neu os na allwch chi na'r parti arall gytuno ar yr arian sy'n ddyledus, bydd yr anghydfod yn mynd gerbron y llys.

neu

Cyfaddef i'r hawliad

Os cyfaddefir i'r hawliad, dylai'r sawl y gwnaed yr hawliad yn ei erbyn dalu'r hyn sy'n ddyledus. Bydd yr anghydfod yn dod i ben, a dyna ddiwedd arni.

Trac hawliadau bychain

Yn achos hawliadau am £5,000 neu lai, mae'n debygol y delir â'r rhain drwy broses y trac hawliadau bychain. Fel rheol, bydd yr achosion hyn yn para llai na chwe mis.

neu

Aml-drac neu drac cyflym

Yn achos hawliadau am fwy na £5,000, mae'n debygol y delir â'r rhain drwy'r broses aml-drac neu'r trac cyflym. Gall yr achosion hyn fod yn gymhleth, ac felly gall gymryd hwy na chwe mis i'w cwblhau.

Y trac hawliadau bychain mewn llysoedd sifil

Apelio yn erbyn penderfyniad y llys

Os byddwch chi neu'r parti arall yn anghytuno â phenderfyniad y barnwr, gallwch apelio. Rhaid i chi gael sail briodol a chaniatâd y barnwr i apelio.

Un o asiantaethau gweithredol y Weinyddiaeth Cyfiawnder yw Gwasanaeth Llysoedd Ei Mawrhydi (GLIEM). Ein nod yw gweinyddu cyfiawnder yn effeithiol ac yn effeithlon ar gyfer y cyhoedd. Rydym yn gyfrifol am reoli'r llysoedd ynadon, y Gwasanaeth Profiant, Llys y Goron, llysoedd sirol Cymru a Lloegr a'r llysoedd Barn Brenhinol - lle y gwrandewir mwyafrif achosion yr Uchel Lys a'r Llys Apêl.

I gael gwybod rhagor, ewch i'n gwefan: **www.gwasanaeth-llysoeddem.gov.uk**